

Anne-Babaların Kabul Red Boyutlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Beceri Düzeyleri Üzerindeki Yordayıcı Rolü

Hülya Gülay¹

Özet

Ebeveyn Kabul Red Kuramı (EKAR) anne-baba kabul reddinin özellikleri ve çocuk üzerindeki kısa ve uzun süreli etkilerini ortaya koyma amacını taşımaktadır. Ebeveyn kabulü, çocuğa yönelik sıcaklığı, yakınlığı yani sevgiyi ifade ederken, ebeveyn reddi ise çocuğa yönelik sıcaklık, sevgi gibi olumlu duyguların tam tersi duyguları içermektedir.

Araştırmanın amacı, anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı etkisini ortaya koymaktır. Araştırmanın çalışma grubunu Denizli ili merkez ilçesinde ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 5-6 yaş grubundan 60 çocuk ve çocukların anne-babaları oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği ile Sosyal Beceri Formu kullanılmıştır.

Araştırmanın bulguları, annelerin ve babaların çocuklarına yönelik sıcaklık-sevgi, düşmanlık saldırganlık, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış red düzeylerinin çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerinde anlamlı yordayıcı rolünün olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçlar, anne-babaların okul öncesi dönem çocuklarına yönelik kabul-red düzeylerinin onların sosyal ilişkilerini etkileyebildiğini ifade etmektedir. Buradan yola çıkarak, anne-babaların çocukların yönelik olumlu tutumlar geliştirmeleri ve çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurmalarına yönelik çalışmalar gerçekleştirilmelidir.

Anahtar kelimeler: Anne Kabul Reddi, Baba Kabul Reddi, Sosyal Beceriler, Okul Öncesi Dönem.

The Predictor Role of Parental Acceptance-Rejection on the Levels of Social Skills of 5-6 Year Old Children

Abstract

The purpose of the Parental Acceptance-Rejection Theory (PART) is to establish the short and long-term effects parental acceptance-rejection has on children. While parental acceptance describes the warm and namely love directed at the child, parental rejection consists of emotions opposite to warmth and love towards child.

---

¹ Yrd.Doç.Dr. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Böl. Okul Öncesi Eğitimi ABD. hulya.gulay@gmail.com Tel: 0 258 296 11 24. Fax: 0 258 296 12 00

The purpose of the study is to determine the predictor role parental acceptance-rejection has on the level of social skills of 5-6 year old children. 60 children between the ages of 5 and 6, attending the nurseries of primary schools in the city center of Denizli, and their parents established the sample group used in the study. The Parental Acceptance Rejection Scale and Social Skill Form were used as data collection tools in the study.

The results of the study proved that warmth-love, hostility-aggression, indifference-neglect, and the level of undifferentiated rejection displayed by parents towards had a significant predictor effect on the social skill levels of children. Results indicate that the level of parental acceptance-rejection in preschool children may affect their social relations. Taking these results into consideration, parents should develop a positive attitude towards their children, and carry out studies to establish healthy communication with their children.

Key words: Mother Acceptance-Rejection, Father Acceptance-Rejection, Social Skills, Preschool Period.

GİRİŞ

Ebeveyn Kabul Red Kuramı (EKAR), 1975 yılında Ronald Rohner tarafından Amerika'da ilk kez tanımlanmış, 1986'da ise geliştirilmiştir (Rohner, 1975, 1986). Kuram, anne-baba kabul reddinin özellikleri ve çocuk üzerindeki kısa ve uzun süreli etkilerini ortaya koyma amacını taşımaktadır (Rohner, 1994). Çocuğun anne-babası tarafından kabul edilmesi ya da reddedilmesi çocuğun sosyal, duygusal ve zihinsel gelişimi başta olmak üzere tüm gelişimi etkilemektedir (Rohner, 1986). Ebeveyn kabulü, çocuğa yönelik sıcaklığı, yakınlığı yani sevgiyi ifade ederken, ebeveyn reddi ise çocuğa yönelik sıcaklık, sevgi gibi olumlu duyguların tam tersi duyguları (saldırganlık, düşmanlık v.b.) içermektedir (Kanyas, 2008). Ebeveyn kabulü (ya da sevgisi), ebeveyn-çocuk arasındaki etkileşimin temel noktasını oluşturmaktadır. Reddedici ebeveynler, çocuklarına karşı sertlik, düşmanlık ve şiddet içeren tutumlar geliştirmektedirler. Sevgi ile örtüşmeyecek her durum, reddedici davranışlarda görülebilmektedir (Rohner 2006; Rohner ve Khaleque, 2005). Kuramda, çocukların en temel ihtiyaçlarının, anne-babalarından görecekları sevgi, yakınlık, sıcaklık ve şefkat olduğu belirtilir. Bu ihtiyacın karşılanma şekilleri farklı olsa da ihtiyacın kendisi, tüm kültürlerde ortak bir özellik olarak görülmektedir (Rohner, 1986, 1999).

Ebeveyn Kabul Red Kuramı'nda (EKAR), ebeveynlerin kabul red durumları dört boyut ile açıklanmaktadır:

1. Sıcaklık-sevgi: Çocuğa yönelik ilgiyi, sevgiyi, yakınlığı, desteği ifade eden tüm sözel ve sözel olmayan davranışlardır.
2. Düşmanlık-saldırganlık: Çocuğa karşı sözel ve sözel olmayan saldırganlığı ifade etmektedir. Düşmanlık, nefret gibi duygular genellikle saldırganlığı ortaya çıkarır.
3. İlgisizlik-ihmal: Çocuğun her türlü ihtiyacının zamanında ve/veya tam olarak karşılanmamasıdır. İhmal de genellikle ebeveynin kayıtsızlığından kaynaklanabilir.
4. Ayırıştırılmamış red: Reddetme davranışının açık bir biçimde yapılmamasına karşılık, çocuğun kendini reddedilmiş hissetmesidir (Rohner, 1986).

Ebeveyn kabul reddinin, çocuklar üzerinde uzun ve kısa süreli kalıcı etkileri bulunmaktadır. Anne babaları tarafından reddedilen çocuklarda yedi temel özelliğin görüldüğü belirtilmektedir: Bunlar, problemler karşısında gösterilen öfke, saldırganlık; bağımlılık, düşük öz yeterlilik ve öz-saygı, duygusal tepkisizlik, duygusal dengesizlik ve olumsuz dünya görüşüdür. Anne-babaları tarafından kabul edilen çocuklar ise sosyal ve duygusal açıdan uyumlu, kendilerine güvenen, bağımsız olabilen, geleceğe yönelik iyimser bakış açısına sahip çocuklar olabilmektedirler (Khaleque ve Rohner, 2002a; Rohner ve Khaleque, 2005). Çocukluk döneminde anne-babası tarafından reddedilen çocukların ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde, anne-babası tarafından kabul edilen çocuklara göre daha çok davranış problemleri gösterebildikleri, depresyona girme olasılıklarının daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur (Rohner ve Khaleque, 2005). Anne babası tarafından reddedilme, çocukların kişilik gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Rohner, 1975, 1986). Ayrıca farklı kültürlerde, dillerde, cinsiyetlerde ve ırklarda yapılan çalışmalar da anne-baba kabul reddinin olumlu/olumsuz sonuçlarının değişmeyebileceğini göstermiştir (Khaleque ve Rohner, 2002a; Rohner ve Veneziano 1998).

Türkiye'de anne-baba kabul reddi ile ilgili yapılan çalışmalar yıllar geçtikçe artış göstermiştir. Ancak yapılan çalışmalara bakıldığında okul öncesi dönem çocuklarıyla gerçekleştirilen çalışmaların oldukça az olduğu görülmektedir (Gülay, 2011; Toran, 2005). Konu ile ilgili Türkiye'de genellikle ilköğretim, lise, üniversite düzeyindeki öğrencilerle, yetişkinlerle çalışmalar

gerçekleştirilmiştir (Batum, 2007; Kanyas, 2008; Karaçanta, 2009; Koydemir-Özden ve Demir, 2009; Önder ve Gülay, 2010; Özyavru, 2008; Salahur, 2010). Yaşamın ilk yıllarında, anne-baba-çocuk arasındaki etkileşimin sonraki yıllardaki sosyal-duygusal uyum, akademik başarı, öz yeterlik gibi bir çok unsuru etkilediği bilinmektedir (Khaleque ve Rohner, 2002b; Yavuzer, 1999). Yaşamın ilk yıllarının önemi, anne-baba kabul reddinin uzun süreli etkileri ve Türkiye’de konu ile ilgili çalışmaların yetersizliği ele alındığında, ebeveyn kabul reddinin küçük çocuklar üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalara duyulan ihtiyaç ortaya çıkmaktadır.

Amaç

Araştırmanın amacı, anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolünü ortaya koymaktır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Annelerin çocuklarına yönelik sıcaklık-sevgi düzeylerinin, çocukların sosyal becerileri üzerinde yordayıcı rolü var mıdır?
2. Annelerin çocuklarına yönelik düşmanlık-saldırganlık düzeylerinin, çocukların sosyal becerileri üzerinde yordayıcı rolü var mıdır?
3. Annelerin çocuklarına yönelik ilgisizlik-ihmal düzeylerinin, çocukların sosyal becerileri üzerinde yordayıcı rolü var mıdır?
4. Annelerin çocuklarına yönelik ayrıştırılmamış red düzeylerinin, çocukların sosyal becerileri üzerinde yordayıcı rolü var mıdır?
5. Babaların çocuklarına yönelik sıcaklık-sevgi düzeylerinin, çocukların sosyal becerileri üzerinde yordayıcı rolü var mıdır?
6. Babaların çocuklarına yönelik düşmanlık-saldırganlık düzeylerinin, çocukların sosyal becerileri üzerinde yordayıcı rolü var mıdır?
7. Babaların çocuklarına yönelik ilgisizlik-ihmal düzeylerinin, çocukların sosyal becerileri üzerinde yordayıcı rolü var mıdır?
8. Babaların çocuklarına yönelik ayrıştırılmamış red düzeylerinin, çocukların sosyal becerileri üzerinde yordayıcı rolü var mıdır?

Yöntem

Araştırmada, anne-babaların kabul red boyutlarının 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeyleri üzerindeki yordayıcı rolünü ortaya koymak amacıyla ilişkisel tarama yöntemi kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, iki ya

da daha fazla değişken arasında, değişimin varlığı ve niteliğini ortaya koymayı amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 1998).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Denizli ili merkez ilçesinde ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden 5-6 yaş grubundan 60 çocuk ve çocukların anne (60 anne) ve babaları (60 baba) oluşturmuştur. Çalışma grubu, basit rastgele örnekleme yöntemi ile oluşturulmuştur. Merkez ilçedeki ilköğretim okulları arasından kura yöntemi ile seçilen 2 ilköğretim okulundaki 2 anasınıfındaki çocuklardan ve anne-babaları çalışmaya dahil edilmiştir. Çocukların 30'u (%50) kız, 30'u (%50) erkek çocuktur. Çocukların yaş ortalaması, 6 yıl 8 ay 10 gündür (en az 5 yıl, 8 ay, en çok 6 yıl, 9 ay, 18 gündür).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği Anne ve Baba Formu ile Sosyal Beceri Formu kullanılmıştır.

Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ-Anne-Baba Formu), ebeveyn kabul-reddinin değerlendirilmesi amacıyla 1991 yılında Ronald Rohner tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, anne ve babanın kendi kabul red boyutlarını öz-değerlendirme ile ortaya koymayı amaçlamaktadır. Altmış maddelik EKRÖ dört alt ölçekten oluşmaktadır: Sıcaklık/Sevgi alt ölçeği, Düşmanlık/Saldırganlık alt ölçeği, Kayıtsızlık/İhmal alt ölçeği, Ayrıştırılmamış Red alt ölçeği. EKRÖ'de yer alan maddeler “hemen hemen her zaman doğru” (4 puan), “bazen doğru” (3 puan), “nadiren doğru” (2 puan), “hiç bir zaman doğru değil” (1 puan) biçiminde dördü bir Likert tipi ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 240, en düşük puan ise 60'dır. Toplam puanın yüksek oluşu reddetme düzeyini, düşük oluşu ise kabul etme düzeyini göstermektedir (Rohner, 1991). Ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması 1993'de Anjel ve Erkman tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlılık katsayısı .90 olarak belirlenmiştir (Anjel, 1993).

Sosyal Beceri Formu, Gülay (2004) tarafından geliştirilmiştir. Formda 32 madde yer almaktadır. Her madde “Her zaman yapar”, “Ara sıra yapar”, “Hiç bir zaman yapmaz” ifadeleriyle değerlendirilmektedir. Ölçekten alınacak toplam puan sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyini ortaya koymaktadır. Puan

yükseldikçe sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyi artmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .95 olarak belirlenmiştir (Gülay, 2004).

Uygulama

Araştırmada, Ebeveyn Kabul Red Ölçeği, anne-babalar tarafından ayrı ayrı doldurulmuştur. Sosyal Beceri Formu ise anasınıfı öğretmenleri tarafından, öğretmenlerin çocuklara yönelik yaklaşık 7 aylık gözlemleri doğrultusunda doldurulmuştur. Uygulamadan önce anne-babalar ve öğretmenler, araştırmacı tarafından araştırmanın amacı ve ölçme araçları hakkında sözel olarak bilgilendirilmişlerdir. Anne ve babaların araştırmaya katılımları konusunda izinleri alınmıştır.

Veri Analizi

Verilerin analizi SPSS 13.0 paket programında gerçekleştirilmiştir. Anne-babaların kabul red boyutlarının çocukların sosyal becerileri üzerindeki yordayıcı rolünü ortaya koyma amacıyla Pierson Momentler Çarpımı Korelasyon Katsayısı Yöntemi ile Basit Doğrusal Regresyon Analizi Yöntemi uygulanmıştır.

BULGULAR ve YORUMLAR

Tablo 1. Annelerin sıcaklık/sevgi, düşmanlık/saldırganlık, kayıtsızlık/ihtmal ve ayrıştırılmamış red düzeyleri ile çocuklarının sosyal becerileri ile arasındaki tanımlayıcı istatistikler ve korelasyonlar

	$\bar{\chi}$	ss	1.	2.	3.	4.	5.
1.Sıcaklık/sevgi	2.20	30.05	1.00				
2.Düşmanlık/saldırganlık	21.35	5.33	.23	1.00			
3. Kayıtsızlık/ihtmal	20.35	6.66	.09	.41**	1.00		
4. Ayrıştırılmamış red	15.20	3.98	.36**	.45**	.11	1.00	
5. Sosyal beceriler	78.73	13.68	.26*	-.46**	-.41**	.26*	1.00

n = 60 *p < .05 ** p < .001

Tablo 1'e göre, annelerin çocuklarını kabul düzeyleri ile çocuklarının sosyal becerileri arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p < .05$). Annelerin sıcaklık-sevgi düzeyleri arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyleri de artmakta; kabul düzeyi azaldıkça sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyi de azalmaktadır. Aynı tabloda, annelerin çocuklarına yönelik düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrıştırılmamış red içeren tutumları ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında da negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .05$; $p < .001$). Şöyle ki, annelerin çocuklarına yönelik reddedici tutumları arttıkça, çocukların sosyal beceri düzeylerinde azalma; reddedici tutumlarda azalma görüldükçe sosyal becerilerde de artış görülmektedir.

Tablo 2. Annelerin sıcaklık/sevgi, düşmanlık/saldırganlık, kayıtsızlık/ihmal ve ayrıştırılmamış red düzeyleri ile çocuklarının sosyal becerileri ile arasındaki Basit Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata B	β	t	p
Sıcaklık/sevgi Sosyal beceri	-.120	.058	-.26	-2.082	.042*
R = .26 R ² = .07 F(1, 58) = 4.335*					
Düşmanlık/saldırganlık Sosyal beceri	-1.184	.299	-.46	-3.964	.000*
R = .46 R ² = .21 F(1, 58) = 15.709**					
Kayıtsızlık/ihmal Sosyal beceri	-.832	.246	-.41	-3.377	.001*
R = .41 R ² = .16 F(1, 58) = 11.408**					
Ayrıştırılmamış red Sosyal beceri	-.888	.436	-.26	-2.036	.046*
R = .26 R ² = .08 F(1, 58) = 4.147*					

n = 60 * $p < .05$ ** $p < .001$

Tablo 2 incelendiğinde, annelerin sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrıştırılmamış red düzeylerinin çocukların

sosyal becerilerini anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Araştırmada yapılan her bir basit doğrusal regresyon analizinde, anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Annelerin sıcaklık-sevgi düzeyleri, sosyal beceri değişkeninin % 26'sını ($p < .05$), düşmanlık-saldırganlık düzeyi sosyal becerilerin % 46'sını ($p < .001$), kayıtsızlık-ihmal boyutu sosyal becerilerin % 41' ini ($p < .001$), ayrıştırılmamış red ise sosyal becerilerin % 26' sını ($p < .05$) açıklayabilmektedir. Sonuçlara göre annelerin çocuklarına yönelik düşmanlık-saldırganlık düzeyleri, çocukların sosyal becerilerini en yüksek düzeyde yordayan boyuttur. Ardından kayıtsızlık-ihmal, sıcaklık-sevgi ve ayrıştırılmamış red boyutları sosyal becerileri yordamaktadır.

Tablo 3. Babaların sıcaklık/sevgi, düşmanlık/saldırganlık, kayıtsızlık/ihmal ve ayrıştırılmamış red düzeyleri ile çocuklarının sosyal becerileri ile arasındaki tanımlayıcı istatistikler ve korelasyonlar

	$\bar{\chi}$	ss	1.	2.	3.	4.	5.
1.Sıcaklık/sevgi	3.90	31.56	1.00				
2.Düşmanlık/saldırganlık	22.35	6.16	.16	1.00			
3. Kayıtsızlık/ihmal	21.40	5.18	.17	.64*	1.00		
4. Ayrıştırılmamış red	14.70	4.48	.17	.67*	.59*	1.00	
5. Sosyal beceriler	78.73	13.68	.33*	-.45*	-.53*	-.35*	1.00

n = 60 * p < .001

Tablo 3'de görüldüğü gibi, babaların çocuklarını kabul düzeyleri ile çocuklarının sosyal becerileri arasında olumlu yönde anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($p < .001$). Babaların sıcaklık-sevgi düzeyleri arttıkça, çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyleri de artmakta; kabul düzeyi azaldıkça sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyi de azalmaktadır. Ayrıca, babaların çocuklarına yönelik düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrıştırılmamış red içeren tutumları ile çocukların sosyal beceri düzeyleri arasında da olumsuz yönde anlamlı ilişki bulunmuştur ($p < .001$). Babaların çocuklarına yönelik reddedici tutumları arttıkça, çocukların sosyal beceri düzeylerinde azalma; reddedici tutumlarda azalma görüldükçe sosyal becerilerde de artış görülmektedir.

Tablo 4. Babaların sıcaklık/sevgi, düşmanlık/saldırganlık, kayıtsızlık/ihmal ve ayrıştırılmamış red düzeyleri ile çocuklarının sosyal becerileri ile arasındaki Basit Doğrusal Regresyon Analizi sonuçları

Değişkenler	B	Standart Hata B	β	t	p
Sıcaklık/sevgi Sosyal beceri	-.145	.054	-.33	-2.701	.009*
R = .33 R ² = .11 F(1, 58) = 7.296*					
Düşmanlık/saldırganlık Sosyal beceri	-.991	.261	-.45	-3.802	.000* *
R = .45 R ² = .20 F(1, 58) = 14.452**					
Kayıtsızlık/ihmal Sosyal beceri	-1.406	.293	-.53	-4.793	.000* *
R = .53 R ² = .28 F(1, 58) = 22.970**					
Ayrıştırılmamış red Sosyal beceri	-1.058	.378	-.35	-2.818	.007*
R = .35 R ² = .12 F(1, 58) = 7.939*					

n = 60 * p < .05 ** p < .001

Tablo 4'e bakıldığında, babaların sıcaklık-sevgi, düşmanlık-saldırganlık, kayıtsızlık-ihmal ve ayrıştırılmamış red düzeylerinin çocukların sosyal becerilerini anlamlı biçimde yordadığı görülmektedir. Araştırmada yapılan her bir basit doğrusal regresyon analizinde, anlamlılık düzeyi 0.05 olarak kabul edilmiştir. Babaların sıcaklık-sevgi düzeyleri, sosyal beceri değişkeninin % 33'ünü (p < .05), düşmanlık-saldırganlık düzeyi sosyal becerilerin % 45'ini (p < .001), kayıtsızlık-ihmal boyutu sosyal becerilerin % 53' ünü (p < .001), ayrıştırılmamış red ise sosyal becerilerin % 35'ini (p < .05) açıklayabilmektedir. Sonuçlara göre babaların çocuklarına yönelik kayıtsızlık-ihmal düzeyleri, çocukların sosyal becerilerini en yüksek düzeyde yordayan boyuttur. Ardından düşmanlık-saldırganlık, ayrıştırılmamış red ve sıcaklık-sevgi boyutları sosyal becerileri yordamaktadır.

TARTIŞMA

Araştırmanın sonuçlarına göre annelerin ve babaların 5-6 yaş çocuklarına yönelik kabul etme boyutu (sıcaklık-sevgi) ve reddetme boyutları

(düşmanlık-saldırganlık, ilgisizlik-ihmal, ayrıştırılmamış red) çocukların sosyal becerilerini anlamlı biçimde yordayabilmektedir. Bir başka ifade ile anne ve babası tarafından sevilen, onlardan yakınlık, sevgi ve şefkat gören çocukların sosyal becerileri gerçekleştirme düzeyleri daha yüksektir. Bu çocuklar sosyal becerileri daha sık kullanmaktadırlar. Ayrıca anne ve babası tarafından şiddet, düşmanlık içeren tepkiler, davranışlar gören, onlar tarafından ihmal edilen, açık bir biçimde reddedilmese de dolaylık olarak reddedilmeyi hissettirecek davranışlarla karşılaşan çocukların ise sosyal becerileri daha az sergiledikleri belirlenmiştir. Çocuklar özellikle okul öncesi dönemde anne ve babalarını sıklıkla model aldıkları için onlarda gözlemledikleri, saldırganlık, ihmal, reddetme, dışlama gibi olumsuz davranışları da öğrenerek, diğer kişilerle ilişkilerinde uygulayabileceklerdir. Benzer şekilde, anne ve babasından sıcak, ilgili, sevgi ve şefkat içeren davranışlar gören çocuklar da bu davranışları öğrenerek, akranlarına karşı olumlu yaklaşımlar sergileyeceklerdir. Ebeveynleri model almanın yanı sıra ebeveynler tarafından kabul edilmenin ve reddedilmenin çocuklar üzerindeki etkileri de bulguları açıklayabilecek bir diğer unsurdur. Anne ve babasın tarafından reddedilen çocuklar, duygusal açıdan örselenebilmektedir. Bu çocuklarda içe kapanıklık, çekingenlik gibi davranış sorunlarının yanı sıra diğer insanlara yönelik öfke, saldırganlık, düşmanlık içeren davranışlar da görülebilir. Anne ve babaları tarafından kabul edilen çocuklar ise öz yeterlikleri, öz güvenleri ve hayata karşı memnuniyet düzeyleri yüksek olacağı için bu durum davranışlarına da olumlu biçimde yansiyabilecektir. Anne-baba tarafından kabul edilme, çocukların sosyal becerilerini olumlu yönde, ebeveynler tarafından reddedilme ise çocukların sosyal becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir.

Gülay (2011) tarafından 6 yaş grubundan 247 çocuk, anne ve babasının katıldığı bir araştırmada, anne ve babaların çocuklarına yönelik kabul-red düzeyleri çocuklarının sosyal gelişim düzeyleri ve akran ilişkilerindeki saldırganlık, olumlu sosyal davranış, dışlanma, sosyal olmayan davranış, akran şiddetine maruz kalma düzeyleri arasında ilişki bulunmuştur. Konu ile ilgili çalışan bazı araştırmacılar (Eastburg ve Johnson 1990; Hummel ve Gross 2001) ebeveyn kabulünün çocuklardaki düşük utangaçlık, kontrol ve reddetmenin ise çocuklarda yüksek düzeyde utangaçlığa yol açabildiğini ifade etmişlerdir. Anne-baba kabul reddinin çocuklar üzerindeki etkilerinin incelendiği, çeşitli kültürlerde yapılan 43 çalışmanın sonuçları bir araya getirildiğinde,

reddetmenin çocukların psikolojik uyumlarını olumsuz yönde etkilemesinin ortak bir sonuç olduğu görülmüştür (Khaleque ve Rohner 2002a; Rohner ve Khaleque 2005). Sıcaklık ve kabul içeren anne-baba davranışlarının ve tutumlarının çocukların sosyal yeterlik, sosyal beceri ve olumlu sosyal davranışlarıyla yakından ilişkili olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte katı disiplin, ceza, saldırganlık ile şekillenen tutum ve davranışların da çocukta saldırganlık, içe kapanıklık, çekingenlik gibi içe ve dışa yönelik davranış sorunlarına neden olabileceği belirtilmektedir (Gadeyne, Ghesquiere ve Onghena, 2004). Görüldüğü üzere bu çalışmada elde edilen bulgular ile önceki çalışmalar ve ortaya konulan görüşler arasında paralellik bulunmaktadır. Bu araştırmanın sonuçları, önceki çalışmaları destekler niteliktedir.

Araştırmanın sonuçları arasında, anne ve babanın kabul ve reddetme boyutlarının çocukların sosyal becerilerini yordayabildiği görülmektedir. Bu durum, babanın da anne kadar çocuğun sosyal gelişimi üzerinde etkisinin olabileceğini ortaya koymaktadır. Ebeveyn Kabul Red Kuramı (EKAR) ile ilgili yapılan birçok çalışmada da (Rohner, 1975; Rohner ve Brothers, 1999; Rohner ve Veneziano, 2001; Salahur, 2010; Veneziano, 2000) baba kabul-reddinin anne-kabul reddi ile ilişkili olabildiği ve çocuklar üzerinde etkili olabildiği belirtilmektedir. Görüldüğü gibi çalışmanın sonuçları, konu ile ilgili yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir. Okul öncesi dönem çocuklarının sosyal becerilerinin gelişimleri üzerinde anne ve babalarının onlara yönelik kabul etme ve reddetme boyutlarının etkisi bulunmaktadır.

SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Araştırmada bazı sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu sınırlılıklardan yola çıkarak, konu ile ilgili ileride yapılacak araştırmalarda daha geniş örneklem grupları seçilmelidir. Çocukların sosyal becerilerini ortaya koymak için öğretmen görüşünün yanı sıra akran görüşüne de başvurulmalıdır. Boylamsal çalışmalarla anne-baba kabul reddi ile sosyal yeterlilik arasındaki ilişki incelenmelidir. Bunların yanı sıra anne-baba kabul reddinin küçük çocukların sosyal başta olmak üzere diğer gelişim alanları üzerindeki etkilerini ele alan çalışmalar gerçekleştirilmelidir. Böylece anne-baba-çocuk ilişkisine yön veren dinamikler ortaya konulacaktır.

Araştırmada elde edilen bulgular, konu ile ilgili benzer çalışmalara paralellik göstermektedir. Buradan yola çıkarak, öncelikle eğitim kurumlarında

anne-babaların çocuklarına yönelik daha sağlıklı tutumlar, davranışlar geliştirmeleri adına eğitim çalışmaları, uygulamalar yapılmalıdır. Okul öncesi eğitim kurumlarında düzenli olarak aile katılımı çalışmaları gerçekleştirilmeli ve bu çalışmalar sırasında anne-baba-çocuk arasındaki sağlıklı ilişkilere dikkat çekilmelidir. Halk Eğitim Merkezleri gibi kuruluşlarda anne-baba adaylarına ve anne-babalara çocuk gelişimi ve eğitimi ile ilgili seminerler, kurslar düzenlenmelidir.

KAYNAKLAR

- Anjel, M. (1993). The Transliteration Equivalence, Reliability and Validity Studies of The Parental Acceptance-Rejection Questionnaire (PARQ) Mother-Form: A Tool for Assessing Child Abuse. Boğaziçi Üniversitesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Batum, P. (2007). Öğrenme Bozukluklarında Ebeveyn Kabulü/Reddi ile İçselleştirme ve Dışsallaştırma Sorunlarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Eastburg, M. ve Johnson, W.B. (1990). "Shyness and Perceptions of Parental Behavior", *Psychological Reports*, 66: 915-921.
- Gülay, H. (2004). Korunmaya Muhtaç Çocuklarla Ailesi ile Yaşayan 6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin Karşılaştırılması. Hacettepe Üniversitesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Gülay, H. (2011). "Relationship of Different Variables to Depressive Symptoms in Early Childhood: A Research from the point of Parental Acceptance-Rejection, Social Development, Social Skills and Peer Relationships". *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies*, 3(4): 431-440.
- Gadeyne, E., Ghesquiere, P. ve Onghena, P. (2004). "Longitudinal Relations between Parenting and Child Adjustment in Young Children". *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 33: 347-358.
- Hummel, R.M. ve Gross, A.M. (2001). "Socially Anxious Children: An Observational Study of Parent-Child Interaction". *Child & Family Behavior Therapy*, 23: 19-42.
- Kanyas, R. (2008). The Influence of Sibling Configuration and Parental Acceptance Rejection on the Quality of Sibling Relationships. İstanbul Bilgi University. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.

- Karaçanta, H. (2009). “Anne Babanın Çocuğa Uyguladığı Ceza ile Çocuğun Anne Babaya Karşı Sevgisi Arasındaki İlişki”. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi, 25: 41-49.
- Karasar, N. (1998). Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeleri Teknikler. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Khaleque, A. ve Rohner, R.P. (2002a). “Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment: A Meta-Analysis of Cross-Cultural and Intracultural Studies”. Journal of Marriage and Family, 64: 54-64.
- Khaleque, A. ve Rohner, R.P. (2002b). “Reliability of Measures Assessing the Relation Between Perceived Parental Acceptance-Rejection and Psychological Adjustment: Meta-Analysis of Cross-Cultural and Intracultural Studies”. Journal of Cross-Cultural Psychology, 33: 87-99.
- Koydemir-Özden, S. ve Demir, A. (2009). “The Relationship Between Perceived Parental Attitudes and Shyness among Turkish Youth: Fear of Negative Evaluation and Self-esteem as Mediators”. Current Psychology, 28: 169-180.
- Önder, A. ve Gülay, H. (2010). “Comparing Acceptance-Rejection Levels of Mentally Handicapped Children’s Parents and Normally Developed Children’s Parents”. NWSA- e-journal of New World Sciences Academy, 5(3): 742-750.
- Özyavru, N.Ç. (2008). İlköğretim ve Lise Öğrencilerinin Ağabey ve Ablalarıyla İlişkide Algıladıkları Kabul Reddin Anne-Baba Kabul Reddi, Psikolojik Uyum, Aile-İçi Çatışma ve Eş Kabul Reddi ile İlişkisi. Maltepe Üniversitesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Rohner, R.P. (1975). They Love Me, They Love Me Not: A Worldwide Study of the Effects of Parental Acceptance and Rejection. New Haven, CT: HRAF Press.Rohner,
- Rohner, R.P. (1986). The Warmth Dimension: Foundations of Parental Acceptance Rejection Theory. Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.
- Rohner, R.P. (1991). Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection (rev. ed.). Storrs, CT: The University of Connecticut, Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection.

- Rohner, R.P. (1994). Patterns of Parenting: The Warmth Dimension in Worldwide Perspective. In W. J. Lonner & R. S. Malpass (Eds.), *Readings in Psychology and Culture*. Needham Heights (113-120). MA: Allyn and Bacon, Inc.
- Rohner, R.P. (1999). Acceptance and Rejection. In D. Levinson, J. Ponzetti & P. Jorgensen (Eds.), *Encyclopedia of Human Emotions Vol. 1* (6-14), New York: Macmillan Reference.
- Rohner, R.P. (2006). Introduction to PARTheory studies of intimate partner relationships. Paper presented at First International Congress on Interpersonal Acceptance and Rejection, Istanbul, Turkey, June 22–24, 2006.
- Rohner, R.P. ve Brothers, S.A. (1999). “Perceived Parental Rejection, Psychological Maladjustment, and Borderline Personality Disorder”. *Journal of Emotional Abuse*, 1(4): 81-95.
- Rohner, R.P. ve Khaleque, A. (2005). *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection* (4th ed.). Storrs, CT: Rohner Research Publications.
- Rohner, R.P. ve Veneziano, R.A. (1998). “Perceived Paternal Acceptance, Paternal Involvement, and Youths’ Psychological Adjustment In A Rural, Biracial Southern Community”. *Journal of Marriage and Family*, 60: 335-343.
- Salahur, E. (2010). Üniversite Öğrencilerinin Geriye Dönük Olarak Çocukluklarında Algılamış Oldukları Ebeveyn Kabul veya Reddinin Yetişkin Bağlanma Biçimleri ve Depresif Belirtiler İle İlişkisi. Hacettepe Üniversitesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Toran, M. (2005). Farklı Sosyokültürel Düzeylere Sahip Annelerin Çocuklarını Kabullenme ve Reddetme Davranışlarının İncelenmesi. Hacettepe Üniversitesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Veneziano, R.A. (2000). “Perceived Paternal an Maternal Acceptance and Rural African American and European American Youths’ psychological adjustment”. *Journal of Marriage and the Family*, 62: 123-132.
- Yavuzer, H. (1999). *Ana-Baba ve Çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.